

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента доцента кафедри управління та економіки фармації
Запорізького державного медичного університету, кандидата
фармацевтичних наук, доцента **Демченко Вікторії Олександрівни**
на дисертаційну роботу **Маганової Тамари Валеріївни**
«Науково-практичні підходи удосконалення системи забезпечення
протизаплідними засобами», подану до захисту в спеціалізовану вчену раду
ДФ 17.600.053 при Запорізькому державному медичному університеті МОЗ
України, що створена відповідно до наказу ректора Запорізького державного
медичного університету МОЗ України від 02.12.2022 р. № 296 на здобуття
ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за
спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація»

Актуальність обраної теми. Репродуктивне здоров'я жінки - основа нормальної демографічної ситуації країни. У сучасному розумінні планування сім'ї - це процес контролю репродуктивної функції для народження бажаних дітей, що можливо здійснити за рахунок належного забезпечення жінок засобами контрацепції. В останні роки в Україні відзначається значне погіршення стану репродуктивного здоров'я жінок з причини зростання рівня незапланованої вагітності, більш раннього початку статевого життя. Тому, забезпечення жіноцтва якісними протизаплідними засобами залишається одним з пріоритетних напрямків розвитку національної системи охорони здоров'я, її фармацевтичного сектору.

Незважаючи на значну кількість наукових публікацій щодо підвищення рівня забезпечення контрацептивами у межах надання послуг планування сім'ї, вважати дану проблему повністю вирішеною не можливо. Відсутність ефективних діючих державних програм та гарантій, низька економічна доступність ряду ефективних контрацептивів, обмеженість доступу пацієнтів до процесу прийняття рішень щодо розробки системи послуг планування сім'ї і підбору протизаплідних засобів в умовах світової переорієнтації охорони

здоров'я на пацієнта, все це вимагає пошуку нових шляхів реалізації репродуктивних прав жінок на контрацептиви.

Наведене свідчить про необхідність повноцінного системного переосмислення процесу забезпечення контрацептивами з урахуванням існуючого асортименту, в тому числі протизаплідних медичних виробів, реальних тенденцій до використання та потреб цільових споживачів у якісних протизаплідних засобах. Отже, розробка підходів до удосконалення системи забезпечення контрацептивами на основі опрацювання системної проблеми формування пацієнторієнтовної форми менеджменту якості фармацевтичного продукту (контрацептиву) має теоретичну і практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри управління та економіки фармації ЗДМУ за темою: Науково-теоретичні та організаційно-методичні дослідження правових і соціально-економічних аспектів фармацевтичної діяльності та медичної практики в Україні в умовах трансформації системи охорони здоров'я» (№ держреєстрації 01204U102199; 2020-2024 рр.). Автор є співвиконавцем роботи.

Новизна дослідження та одержаних результатів. Дисертанткою вперше запропоновано комплексний теоретико-практичний підхід до удосконалення забезпечення жінок контрацептивами на основі опрацювання комплексної оцінки уподобань протизаплідних засобів та інтерв'ювання жінок щодо їх відношення до послуг планування сім'ї, а також оцінки нормативно-правового регулювання обігу контрацептивів, для повноцінної реалізації її репродуктивного права.

Практичне значення отриманих результатів. Дисертаційна робота Маганової Т.В. є підґрунтям до практичного вдосконалення системи лікарського забезпечення жінок різного соціально-економічного статусу та віку протизаплідними засобами.

Основні положення методичних рекомендацій «Науково-методичні підходи до формування переліку протизаплідних засобів з орієнтацією на

споживача (на прикладі Запорізької області)» та «Науково-методичні підходи до формування пацієнторієнтованого менеджменту якості системи забезпечення протизаплідними засобами», розроблених та погоджених Вченою радою ЗДМУ використовуються у практичній роботі аптечних закладів України, а також впроваджені у науково-практичну діяльність кафедр закладів вищої освіти України фармацевтичного спрямування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна. Викладені в дисертаційній роботі положення, висновки та рекомендації базуються на достатній кількості експериментального матеріалу – 420 анкет жінок-споживачів зібраних на основі сформованої квотної вибірки – мікромоделі об'єкту (популяції жінок Запорізької області).

Всі документи оформлені відповідно до існуючих вимог, результати досліджень оброблені сучасними статистичними методами аналізу. Первинна документація за обсягом та характером досліджень повністю відповідає даним, наведеним в дисертаційній роботі.

Отже, методологічний рівень роботи, відповідність вибірки критеріям репрезентативності, висока інформативність використаних методів дослідження та адекватність статистичного аналізу дозволяють вважати результати дослідження, наукові положення, висновки і рекомендації достовірними та науково обґрунтованими.

Структура і зміст дисертації. Дисертація написана за традиційною схемою. Робота складається із анотації двома мовами (українською та англійською), змісту, переліку умовних позначень, вступу, аналітичного огляду літератури за темою дослідження, чотирьох розділів власних теоретико-експериментальних досліджень, висновків, списку використаної літератури та додатків.

В **анотації** стисло і послідовно викладені основні результати та розроблені наукові положення.

У **вступі** продемонстрована актуальність дослідження, відображено зв'язок дисертації з науковими програмами кафедри. Мета роботи обґрунтована, а завдання, виділені для досягнення поставленої мети чітко поставлені та конкретні.

В **огляді літератури**, базуючись на аналізі понад 3000 наукових публікацій іноземних та вітчизняних науковців, авторка відображує сучасне розуміння першопричин виникнення проблеми контрацепції, розглядає за різними напрямками існуючі шляхи подолання проблем з реалізації репродуктивного права на протизаплідні засоби і належне забезпечення. Розділ легко читати, написаний науково-літературною мовою. Принципових зауважень немає.

У **другому розділі** представлені матеріали та методи дослідження. В його першому підрозділі всебічно охарактеризоване поняття залучення пацієнта, на основі економічних та маркетингових підходів охарактеризовано поняття якості контрацептиву. Другий підрозділ присвячений опису застосованих методів дослідження. Методи аналізу згруповано відповідно до етапів досліджень та наведено сучасні методики розрахунку досліджуваних показників.

Третій розділ присвячений дослідженню сучасного стану фармацевтичного ринку протизаплідних засобів. У першому та другому підрозділі визначено широту, глибину асортименту протизаплідних лікарських засобів та медичних виробів, оновленість асортименту у динаміці з 2005 року. Досліджено фірмову структуру ринку. У третьому підрозділі викладені думки автора щодо проблем нормативно-правового регулювання обігу протизаплідних засобів, які становлять загрозу для фармацевтичної безпеки жінки у системі забезпечення. Розділ добре ілюстрований. Суттєвих зауважень не викликає.

У **четвертому розділі** розглядаються та встановлюються споживацькі властивості протизаплідних засобів за допомогою сучасних маркетингових методів – спільний аналіз та метод Ван Вестендорпа. Окремо авторкою

ззначаються фактори, що впливають на вибір контрацептиву, рівень обізнаності споживачів-жінок асортиментом протизаплідних засобів, їх відношення до послуг планування сім'ї. На основі отриманих експериментальних даних, дисертанткою встановлений перелік протизаплідних засобів, прийнятних для жінки за особистим відчуттям цінності. Принципових зауважень до розділу немає.

Узагальненню та аналізу отриманих результатів присвячений **п'ятий розділ**. В ньому запропоновано концептуальну модель удосконалення системи забезпечення протизаплідними засобами, що дозволяє поглянути на проблему якості лікарських засобів та медичних виробів очима споживача, визначити причинно-наслідкові взаємозв'язки й спрогнозувати результати трансформаційних процесів у системі. Розділ написаний лаконічно, демонструє гарну орієнтацію дисертантки в матеріалі та розуміння проблеми.

Кожен розділ завершується висновками до нього, а дисертація – загальними висновками. **Висновки** дають відповідь на всі поставлені завдання, закономірно витікають з отриманих результатів.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. За темою дисертаційної роботи опубліковано 29 наукових праць, серед яких 4 статті опубліковані у наукових фахових періодичних виданнях України, 2 статті фахових виданнях інших держав, що індексовані WoS та Scopus, 21 теза наукових конференцій і конгресів та 2 науково-методичні рекомендації. В наукових публікаціях за темою дисертації 28 робіт опубліковано із співавторами, проте чітко вказано особистий внесок дисертантки.

Завершеність дисертаційної роботи та зауваження щодо її змісту та оформлення. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, виконана на належному рівні. У процесі її рецензування виникли деякі зауваження:

1. Забагато посилань у першому розділі на загальновідомі міжнародні правозахисні та правовизначальні документи, що, на мою думку, є зайве.

2. Доцільно табл. 3.1 перенести у додатки.

3. Поруч із ретроспективним аналізом оновленості асортименту протизаплідних лікарських засобів хотілось би побачити подібне дослідження оновленості асортименту контрацептивних медичних виробів.

4. У дисертаційній роботі іноді зустрічаються друкарські помилки, стилістичні неузгодженості та невдалі вирази.

Однак, викладені зауваження і пропозиції не впливають на загальну позитивну оцінку виконаних досліджень і носять рекомендаційний характер.

У межах дискусії, хотілося б почути відповіді дисертантки на питання, які виникли в процесі рецензування дисертаційної роботи:

1. Поясніть, чому при проведенні маркетингових досліджень Вами були обрані показники найвищої ринкової ціни з кроком у 20% і чому спирались саме на такий відсоток? Можливо доцільніше було би взяти крок у 5% або 10% для підвищення точності отриманих результатів.

2. При формуванні рекомендованого переліку сигніфікованих протизаплідних засобів, Ви звертаєтесь до графічного критерію Кеттела, заздалегідь провівши бальну інтерпретацію показників бета-коефіцієнтів. Можливо краще було би створювати рейтинг контрацептивів на основі їх сумарної кількості балів і чому для формування даного переліку Ви інтерпретуєте коефіцієнти якісно, а не кількісно?

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). За результатами тестування оригінального авторського тексту дисертаційної роботи за допомогою системи Strike Plagiarism академічного плагіату в наданих матеріалах дисертації не виявлено. Текст наданих матеріалів дисертації є оригінальним.

Висновок. Розглянувши дисертаційну роботу Маганової Тамари Валеріївни на тему «Науково-практичні підходи удосконалення системи забезпечення протизаплідними засобами» та наукові публікації за темою

дослідження, вважаю, що робота є актуальною та значимою для розвитку фармацевтичного сектора України, є самостійною завершеною науковою працею, характеризується науковою новизною та практичною значущістю, відповідає поставленій меті та завданням.

Дисертаційна робота Маганової Т. В. повністю відповідає чинним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і вимогам оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40, а її автор – Маганова Тамара Валеріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація».

Офіційний рецензент

доцент кафедри управління та економіки
фармації Запорізького державного медичного
університету, к. фарм. н., доцент

В. О. Демченко

На електронний документ накладено: 1 (Один) підписи чи печатки:
На момент друку копії, підписи чи печатки перевірено:
Програмний комплекс: eSign v. 2.3.0;
Засіб кваліфікованого електронного підпису чи печатки: ІТ Користувач ЦСК-1
Експертний висновок: №05/02/02-1424 від 05.04.2016;
Цілісність даних: не порушена;

Підпис № 1 (реквізити підписувача та дані сертифіката)
Підписувач: Демченко Вікторія Олександрівна 2588305741;
Належність до Юридичної особи: ;
Код юридичної особи в ЄДР: 2588305741;
Серійний номер кваліфікованого сертифіката: 3ED5083160DBC59B04000000CE8A5D00A9F2C100;
Видавець кваліфікованого сертифіката: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг;
Тип носія особистого ключа: Захищений;
Тип підпису: Кваліфікований;
Сертифікат: Кваліфікований;
Час та дата підпису: 13:50 16.01.2023;
Чинний на момент підпису. Підтверджено позначкою часу для даних від АЦСК (кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг)